

Історико-політичні проблеми сучасного світу:  
Збірник наукових статей. – Чернівці:  
Чернівецький національний університет,  
2023. – Т. 47. – С. 112-123  
DOI: 10.31861/mhpi2023.47.112-123

Modern Historical and Political Issues:  
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:  
Chernivtsi National University,  
2023. – Volume. 47. – pp. 112-123  
DOI: 10.31861/mhpi2023.47.112-123

УДК 327-042.3(470+571)](485+481)«1991/2014»

© Олег Котляр<sup>1</sup>

### Становлення та особливості північноєвропейського вектору зовнішньої політики Росії в період 1991-2014 рр. (на прикладі Швеції та Норвегії)

В статті досліджується процес формування північноєвропейського вектору зовнішньої політики Російської Федерації. Автор акцентує увагу на причинах другорядності цього напрямку російської політики в 90-і роки ХХ ст. Серед них дослідник виокремлює зосередженість офіційної Москви на пострадянському просторі, економічні проблеми та внутрішньополітичні труднощі. В рамках дослідження проаналізовано вплив внутрішньополітичних факторів російської держави, а також геополітичних чинників на зовнішню політику Москви в північноєвропейському регіоні. Продовження перманентного протиставлення себе західним державам, що стало підґрунтям для подальшого російського ревізіонізму, подається автором як один із вагомих чинників, котрий обумовлював труднощі на північноєвропейському напрямі. порушується питання дуалістичної природи російської політики щодо скандинавських країн із прагматичним поділом політичних та економіко-ресурсних чинників в процесі відносин із Норвегією та Швецією.

**Ключові слова:** Росія, Північна Європа, зовнішня політика, Швеція, Норвегія.

### Development and Features of the Northern European Vector of the Russian Foreign Policy during 1991-2014 (on the Example of Sweden and Norway)

The regional proximity of any states determines the need for them to implement a corresponding foreign policy in relation to each other. The importance of one state in the politics of another is demonstrated, in particular, by the presence of separate strategies for bilateral relations, the number and thoroughness of bilateral agreements, the attraction of investments, etc. The Russian Federation's approach to building relations with the Scandinavian countries is interesting in this context. The regional proximity of these actors in the future could play a significant role in the development of fruitful cooperation between them. However, the radically different internal political nature of these states, value orientations and geopolitical orientation create certain difficulties in the process of bilateral relations.

Within the framework of this article, we propose to consider the process of formation of the Northern European vector of the Russian foreign policy. The author singled out the main stages of the formation of this direction of Russian policy in the period of 1991-2014 and important factors that had an impact on Moscow's implementation of relations with Sweden and Norway. The reasons for the secondary nature of the Scandinavian vector in the foreign policy of the Russian Federation in the period after the collapse of the USSR are investigated. Among such reasons the author indicates Moscow's focus on the post-Soviet space, domestic political problems, and economic difficulties. The priority of the regional aspect of the Scandinavian vector over bilateral relations with the countries of the region at later stages are examined. The periodic predominance of regional policy in the Arctic and the Baltic over bilateral relations with the Scandinavian countries is demonstrated by the example of foreign policy documents of the Russian Federation. The researcher emphasized on the dual Russian policy toward Scandinavian countries with a pragmatic division of political and economic-resource factors in the process of relations with Norway and Sweden.

**Keywords:** Russia, Northern Europe, foreign policy, Sweden, Norway.

<sup>1</sup> Аспірант кафедри міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна. E-mail: amigo1995ua@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-0740-4238>.

**Постановка проблеми.** Перша декада пострадянського функціонування Росії була сповнена ряду викликів, котрі сформувалися у світлі нових геополітичних обставин на міжнародній арені. Російська Федерація, як новий суб'єкт міжнародної політики, на той час переживала зниження рівня міжнародного статусу, у порівнянні із періодом Радянського Союзу. У зв'язку з цим північноєвропейський вектор зовнішньої політики держави тоді перебував на другорядних позиціях в політиці Москви. Однак амбіції РФ та прагнення її керівництва посилити позиції країни на міжнародній арені передбачали, серед іншого, необхідність активізувати свою діяльність на північноєвропейському напрямку.

**Аналіз досліджень проблематики.** Зовнішня політика Росії є популярним об'єктом дослідження серед українських науковців. Однак найпоширенішими є аспекти українсько-російських відносин, стосунків по лініях ЄС-Росія, НАТО-Росія, діяльності Москви на пострадянському просторі тощо. Водночас, скандинавський вектор, а саме норвезький та шведський напрямки, ми не можемо охарактеризувати як пріоритетний серед спектру розгалужень у дослідженні зовнішньої політики РФ. Серед українських дослідників північноєвропейського вектору зовнішньої політики Росії, або ж максимально наближених до цієї проблематики тем, виокремимо Дарію Пугачову-Лакішик, Маріанну Гладиш, Олега Кондратенка, Олександра Цветкова. В рамках цієї статті автор ґрунтувався, зокрема, на напрацюваннях вищезазначених науковців, котрі у своїх роботах, серед іншого, порушують різноманітні аспекти російсько-норвезьких та російсько-шведських відносин, а також окреслюють російську політику щодо цих країн через призму їхнього членства в НАТО та ЄС.

**Мета** статті полягає в дослідженні основних аспектів формування північноєвропейського вектору зовнішньої політики Російської Федерації з акцентом на норвезький та шведський напрямки як складових цього вектору. Опираючись на сформульовану мету, виокремлено наступні **завдання**: розглянути початкові етапи становлення північноєвропейського вектору зовнішньої політики Росії; дослідити умови геополітичного та економічного характеру, які вплинули на стан цього вектору в зовнішній орієнтирах Москви; проаналізувати діяльність РФ в Північній Європі на прикладі відносин із Норвегією та Швецією впродовж 1991-2014 рр.; окреслити основні фактори, які визначали реалізацію північноєвропейського вектору Кремля у визначені роки.

**Виклад основного матеріалу.** На початку 1990-х рр. російська активність на Півночі Європи зводилася до оформлення договірно-правового фундаменту двосторонніх відносин з країнами регіону, а також інтеграції в регіональні організаційні структури (Рада Баренцего/Євроарктичного регіону, Рада країн Балтійського регіону, Арктична рада). На початку 1993 р. РФ встановила дипломатичні відносини із країнами Скандинавського півострова та сформувала програми для розвитку міждержавної взаємодії. Основний акцент в процесі реалізації двосторонньої співпраці зі скандинавськими країнами росіяни робили на таких сферах, як: екологія, культура, туризм, освіта, наука. Обмеження двостороннього співробітництва цими напрямками підтверджувало другорядність північноєвропейського зовнішньополітичного напрямку для Москви. Так, вищезгадані сфери відіграють важливу роль для побудови міжнародного співробітництва та розвитку міждержавних відносин. Однак пріоритетними напрямками двосторонніх взаємин є політична та економічна співпраця, котрі переважно підкріплюються укладенням стратегії двосторонніх відносин або ж регіональної стратегії, якою у випадку РФ могли б бути Арктична чи Балтійська стратегії, які охоплювали б проблематику співробітництва зі скандинавськими країнами.

В той же час, через реалізацію навіть лише цих напрямків співпраці, російсько-скандинавські відносини виходили на якісно новий рівень у порівнянні із періодом СРСР. Росія таким чином намагалася налагоджувати тісніші контакти на народному рівні, що позитивно впливало на розвиток масових соціальних зв'язків та посилення регіональної взаємодії. Це мало сенс також в контексті тогочасних змін у сутності самої російської держави, котра входила в етап потенційної демократизації в сенсі внутрішнього розвитку та набувала прозахідної зовнішньополітичної спрямованості. Так, Б. Єльцина і його оточення демонстрували ліберальний підхід стосовно розподілу влади по регіонах, заохочуючи проявляти ініціативу на місцях щодо регіонального розвитку. Така позиція сприяла налагодженню співпраці між північно-західними при-

кордонними областями РФ та скандинавськими країнами<sup>2</sup>. Проявляючи міжнародну активність, прикордонні регіони Росії мали можливість користуватися підтримкою скандинавів у формі фінансування регіональних проектів, розвитку інфраструктури, тощо. Це було особливо корисним, зважаючи на різницю в тогочасному рівні економічних потенціалів між російськими північно-західними областями і державою в цілому та скандинавськими країнами.

Проте активна промоція прозахідного вектору російської держави в середині 1990-х рр. дійшла свого завершення. Це пов'язано із змінами в політичних елітах РФ. Зокрема, на зміну «прозахідному» очільнику МЗС А. Козиреву в 1996 р. приходять Є. Прімаков. З того моменту зовнішньополітична орієнтація держави сходить із західного вектору, що, у свою чергу, не сприяло розвитку російсько-скандинавських відносин<sup>3</sup>. Відповідно, можемо охарактеризувати період 1991-1996 рр. як перспективний для російсько-скандинавських взаємин попри те, що скандинавський вектор не був на провідних ролях в зовнішньополітичній діяльності РФ тих років. Є підстави вважати, що, за умови продовження атлантичної, прозахідної політики, ці відносини мали б непогану можливість перерости у значно продуктивніші та дружні. Відзначимо, що тогочасна зовнішня політика Норвегії та Швеції першочергово спрямовувалася на європейську інтеграцію, поглиблення зв'язків з НАТО та посилення регіональної політики. Тож, скандинавський вектор міг би стати допоміжним інструментом для інтеграції РФ в західні, європейські структури. В подальшому Москва все ж використовувала скандинавський вектор як «вікно в Європу», особливо в енергетично-економічному плані<sup>4</sup>. Однак, російсько-скандинавські відносини перейшли у стан холодного прагматизму.

В II половині 1990-х рр. в Росії озвучуються аргумент про потребу формування нової ідентичності, яка базується на «російському особливому шляху», який не пов'язаний із західним курсом, а ґрунтується виключно на національних інтересах держави. Серед керівництва РФ домінувало бажання активізувати свою політику в тих напрямках, які були актуальними за часів СРСР. Відповідно, НАТО, його діяльність та розширення на схід сприймалося Москвою як загроза безпеці країни<sup>5</sup>. Такі тенденції щодо зовнішньополітичного та безпекового бачення серед російських еліт відбивалися на скандинавському векторі зовнішньої політики. Незважаючи на те, що по завершенню блокового протистояння, оборонні витрати як Норвегії, так і Швеції суттєво зменшилися, а діяльність Альянсу, загалом та на Півночі зокрема, змінила свій характер та інтенсивність, Росія все ж вбачала певні моменти, які з точки зору її представників, несли небезпеку для держави.

Наприклад, восени 1995 р. Норвегія скасувала обмеження на проведення військових навчань НАТО у прикордонному з РФ регіоні Фінмарк. За версією норвежців, такі навчання не були направлені проти Росії, а призначалися для відпрацювання миротворчих та гуманітарних операцій, в тому числі із залученням самої РФ. В Осло цей крок трактували як жест, який мав би символізувати закінчення холодної війни та старт пристосування до пост конфронтаційних умов<sup>6</sup>. Проте Росія відреагувала на це однозначно негативно в контексті того, що друга половина 1990-х рр. була ознаменована поширенням серед російських еліт «радянського» політичного мислення, котре включало вороже ставлення до функціонування Альянсу та, тим паче, розміщення його сил поблизу кордонів РФ.

Це питання в березні 1996 р. піднімав Б. Сльцин під час свого візиту в Норвегію. Російська сторона заявляла про недопустимість формування в Європі чергових розподільчих ліній та блоків, а також гарантування безпеки в Європі за провідної ролі НАТО. У свою чергу, норвежці погоджувалися із недопустимістю розколу європейського континенту на блоки, однак, дали зрозуміти росіянам, що Норвегія залишатиметься прихильницею спільної лінії НАТО в питаннях його трансформації. Звідси випливає, що на середину 1990-х рр. позиції сторін розходилися

<sup>2</sup> Jensen, L., Skedsmo, P. (2010), Approaching the North: Norwegian and Russian foreign policy discourses on the European Arctic. *Polar Research*, vol. 29, № 3, p. 446.

<sup>3</sup> Богатуров, А. (2007), Три покоління внешнеполитических доктрин России. *Международные процессы*, т. 5, № 1, с. 57.

<sup>4</sup> Кондратенко, О. (2017), *Геостратегічний вимір зовнішньої політики Російської Федерації*. Київ, ВПЦ «Київський університет», с.565

<sup>5</sup> Никонов, В. (2003), *Россия в поисках места в мире XXI века. Десять лет внешней политики России*. Москва, с. 34.

<sup>6</sup> Graeger, N., Leira, H. (2005), Norwegian Strategic Culture after World War II: From a Local to a Global Perspective. *Cooperation and Conflict*, vol. 40, № 1, p. 53.

в безпековому питанні по натівській лінії. Це певною мірою нагадувало ситуацію часів холодної війни, однак в менших масштабах та при інших можливостях сторін.

Під час президентського візиту сторонами було обговорено також питання, які входили в поле спільного інтересу та прийнято кілька важливих документів. Зокрема, представники обох країн торкнулися проблематики регіонального співробітництва в рамках Ради Баренцево-го/Євроарктичного регіону. Плідними стали кроки щодо формування договірної-правової бази. А саме, було прийнято Декларацію про основи відносин між Російською Федерацією та Норвегією та Договір про торговельні зв'язки та економічне співробітництво<sup>7</sup>.

Норвезький візит Б. Єльцина та його результати свідчили про поступову активізацію норвезького напрямку зовнішньої політики РФ. Російська політика щодо Норвегії відзначалася прагматизмом, який ґрунтувався на окреслених російським керівництвом національних інтересах країни. Це обумовлювало необхідність активізації російських позицій в регіональному арктичному вимірі, що, серед іншого, включало проблематику архіпелагу Шпіцберген<sup>8</sup>. Росіяни припускали, що скандинави прагнуть добровільного відходу РФ з архіпелагу. Об'єктивні причини для потенційного відходу існували. Через економічні труднощі, Росія поступово припиняла господарську діяльність на архіпелазі. Проте, відхід зі Шпіцбергена, з точки зору росіян, загрожував національним інтересам країни не лише в економічному сенсі, а й у військово-стратегічному. Мається на увазі те, що НАТО, який російська сторона сприймала значною мірою як опонента, контролював би в такому разі широку морську акваторію<sup>9</sup>. Таким чином, Москві необхідно було реалізовувати дуалістичну політику щодо Норвегії, яка передбачала б принциповість стосовно НАТО і спроби налагоджувати добросусідські відносини.

Схожі підходи застосовувалися Росією також на шведському напрямку. Проте він виявився менш ґрунтовним, аніж норвезький. Основою сферою, де РФ могла успішно взаємодіяти зі Швецією було торговельно-економічне співробітництво, адже цей аспект цікавив обидві сторони та, зазвичай, не включав вагомих розбіжностей між ними. Зокрема, торговельно-економічні питання були першочерговими під час візитів російського прем'єра В. Черномірдіна в 1996 р. та президента Б. Єльцина роком пізніше. Вартим уваги є той факт, що разом із питаннями збільшення товарообігу та шведських інвестицій, під час візиту очільника російського уряду сторони обговорювали також проект будівництва газопроводу з Росії в Західну Європу<sup>10</sup>. Вже тоді Москва починає лобювати енергетичний чинник як пріоритетний в рамках скандинавського вектору зовнішньої політики.

Вступ Швеції до ЄС в 1995 р. посилив важливість шведського напрямку російської політики. Членство цієї країни в Союзі трактувалося російською стороною двоюко. З однієї сторони, вступ регіонально близької країни до Євросоюзу відігравав позитивну роль для відносин РФ з колективною Європою. З іншої – Росія, виходячи з її національних інтересів, прагнула, щоб держави Балтійського регіону були максимально нейтральними. Російська сторона вбачала у вступі північноєвропейської країни до ЄС ознаки відходу від політики нейтралітету та військового неприєднання. Це сприйняття посилилось в 1999 р., коли ЄС дав старт Спільній політиці безпеки та оборони<sup>11</sup>.

Фактор НАТО також впливав на російсько-шведські взаємини. Скандинави були прихильниками розширення Альянсу, адже вбачали в цьому стабілізуючий вплив на безпеку в Європі. В країні поширювалася думка про те, що НАТО після завершення блокового протистояння трансформувалася та змінив свій характер, а тому інтеграція в цю структуру не мало б нести загроз в контексті конфлікту з Росією. Скандинави, на відміну, від російської сторони більшою мірою перестали мислити категоріями холодної війни. Натомість в Москві таку тенденцію вважали загрозливою<sup>12</sup>.

<sup>7</sup> Итоги визита Ельцина в Норвегию. Available at: <https://www.kommersant.ru/doc/129614> (05.03.2023).

<sup>8</sup> Подворна, О. (2016), Політика Королівства Норвегії щодо регіону Арктики у XXI столітті: специфіка зовнішнього виміру. *Вісник Дніпропетровського університету*, № 6, с. 85.

<sup>9</sup> Дерябина, Ю., Антюшина, Н. (2008), *Северная Европа. Регион нового развития*. Москва, Издательство «Весь Мир», с. 157.

<sup>10</sup> Зарубежное турне Черномырдина. Available at: <https://www.kommersant.ru/doc/132244> (05.03.2023).

<sup>11</sup> Гладиш, М. (2019), Еволюція безпекової парадигми Скандинавських держав протягом XX століття. *Вісник Львівського університету. Серія Міжнародні відносини*, № 46, с. 31.

<sup>12</sup> Пугачова, Д. (2017), Специфіка взаємодії країн Скандинавії у сфері зовнішньої політики: безпековий вимір. *Електронний науковий журнал S.P.A.C.E (Society, Politics, Administration in Central Europe)*, № 2, с. 90.

Іншим фактором, який став викликом для російських інтересів у відносинах зі Стокгольмом, була Балтія. Швеція відіграла роль посередника у пострадянському діалозі Литви, Латвії та Естонії з РФ. Скандинави підтримували три балтійські країни, члени колишнього СРСР, у їх інтеграційних прагненнях та виступали за право цих держав самостійно визначати свою зовнішньополітичну орієнтацію. У свою чергу, в Москві прагнули закріпити свої позиції на пострадянському просторі. Відповідно, російська та шведська позиції входили в протиріччя. Якщо скандинави підтримували можливість вступу балтійських країн в НАТО, то для Росії це було абсолютно неприйнятно. Також шведи після розпаду СРСР виступали за виведення радянських військ з балтійських країн<sup>13</sup>. Тож загалом позиція Швеції була спрямована на виведення Балтії із зони сфери впливу РФ.

Початок ери «путінської» Росії кардинальним чином не змінив характеру північноєвропейського вектору зовнішньої політики країни. Він надалі перебував на другорядних позиціях. Москва все ще дуже обмежено використовувала потенціал північноєвропейського регіону у зв'язку із тривалими економічними труднощами. Ці труднощі також стали причиною значних темпів демілітаризації РФ, яка торкнулася також Арктичного та Балтійського регіонів. Зазначимо, що демілітаризаційні тенденції створювали сприятливі умови для налагодження контактів з політичними елітами в скандинавських країнах. Крім цього, важливим чинником було те, що серед громадськості цих країн поступово змінювався образ Росії як перманентної небезпеки.

В самій РФ на початку 2000-х рр. була поширеною думка про те, що північно-західний напрям є найбільш безпечним та відзначається найбільшою стабільністю щодо відсутності загроз та потенційних конфліктів. Таке бачення відображається у доповіді Ради із зовнішньої та оборонної політики<sup>14</sup> під назвою «Інтереси Росії на Півночі Європи: в чому вони?» від 2001 р. Автори документу висловлюють думку, що держави регіону самі по собі не несуть загрози РФ. Відзначимо, що уточнення «самі по собі» демонструє позицію Москви про те, що НАТО наче продовжує дестабілізувати Північну Європу.

У тексті доповіді згадується про те, що Північна Європа і Балтійське море представляють собою стратегічно важливу зону з точки зору гарантування національної безпеки РФ. Росіяни виокремлюють особливе значення для обороноздатності країни Кольського півострова, де базується Північний флот. Значна увага авторами приділяється фактору НАТО в регіоні. Зокрема йдеться про те, що Росії потрібно виходити з того, що політика безпеки в регіоні об'єктивно пов'язана з членством Норвегії, Данії та Ісландії в НАТО, а також із залученням Швеції та Фінляндії у реалізацію програми «Партнерство заради миру». Взаємовідносини Росії в цій сфері з країнами регіону, за словами авторів документу, будуть визначатися характером відносин по лінії Росія-НАТО, а також з Європейським Союзом, але не станом двосторонніх відносин. До чинників, які дестабілюють ситуацію в Північній Європі, були названі: можливий вступ країн Балтії в НАТО, поглиблення відносин Швеції та Фінляндії з Альянсом, проведення навчань НАТО на території Норвегії, розміщення та функціонування американської радіолокаційної станції Globus в норвезькому місті Вардо, плани щодо розгортання схожого типу станцій на архіпелазі Шпіцберген, а також політика Норвегії, яка нібито направлена на витіснення Росії зі Шпіцбергену.

В доповіді йдеться також про перспективні сфери, на які РФ слід звернути увагу в процесі відносин зі скандинавськими країнами. До таких сфер, автори включили риболовлю та розвиток енергетичних ресурсів. У документі також згадується про потребу реалізації проектів транспортних коридорів між Росією та ЄС з метою розширення обсягів торгівлі. Слід зазначити, що на сторінках доповіді можемо зустріти критику авторів на адресу уповноважених осіб стосовно реалізації скандинавського вектору політики. До прикладу, зазначається, що залучення північноєвропейських інвестицій слід супроводжувати збільшенням фінансування північно-західних регіонів РФ, котрі в першу чергу нав'язують контакти із регіональними сусідами.

<sup>13</sup> Oldberg, I. (2011), *Russia's «northern» foreign policy. What is the long-term strategy of Russia in the Baltic sea and Arctic regions?* Cicero Foundation Great Debate Paper, №11/03, Stockholm, Research Associate Swedish Institute of International Affairs, p. 3.

<sup>14</sup> Недержавне об'єднання, засноване 25 лютого 1992 р. в Москві групою політиків, керівників ділових кіл, підприємців, громадських і державних діячів, представниками силових міністерств, військово-промислового комплексу, науки і ЗМІ. Завданням організації є сприяння створенню і реалізації стратегічних концепцій розвитку Росії, її зовнішньої та оборонної політики.

Водночас, доповідачі наголошують, що посилення федерального контролю над місцевими ініціативами є помилкою. Контроль Москви над регіонами став невід'ємною характерною рисою функціонування держави за часів В. Путіна. Таким чином, внутрішня політика російського керівництва не сприяла просуванню російсько-скандинавської співпраці. Крім цього, автори висловлюють жаль щодо недостатньої уваги російської сторони щодо концептуального оформлення скандинавського вектору<sup>15</sup>. Як відомо, в Концепції зовнішньої політики Росії від 2000 р. ні Швеція, ні Норвегія не згадуються.

Активізація цього напрямку російської політики стартувала в середині 2000-х рр. Цьому процесу передували візити В. Путіна до обох скандинавських країн під час першої його каденції. Спочатку російський очільник в березні 2001 р. відвідав Стокгольм, де проводився саміт глав держав ЄС. Відповідно, шведський плацдарм росіяни застосували для поглиблення відносин із Євросоюзом. Загалом шведський вектор в цей період застосовувався російською стороною як допоміжний інструмент для зближення РФ із європейськими та міжнародними структурами. Зі свого боку, Швеція була налаштована сприяти Росії на її шляху до входження до цивілізованого Заходу. Скандинави вважали за можливе конструктивну співпрацю Москви із Заходом та повноцінну демократизацію РФ. Щоправда на саміті в Стокгольмі В. Путіну довелося виправдовуватися через проблемний стан справ із правами людини в РФ<sup>16</sup>. Цей аспект в майбутньому негативним чином позначився на шведському напрямку зовнішньої політики Росії. Візит в Норвегію в листопаді 2002 р. був більш ґрунтовним в плані розвитку двосторонніх відносин. На зустрічі із керівником норвезького уряду сторони обговорили одне з найбільш практичних та суттєвих з точки зору інтересів обох країн питань. Мається на увазі спільна робота природних ресурсів в Арктичному регіоні та розмежування володінь в Баренцевому морі<sup>17</sup>.

Зазначимо, що основою причиною активізації скандинавського напрямку політики РФ в середині 2000-х рр. було переосмислення росіянами рентабельності енергетичного чинника. Підвищення вартості енергоносіїв змусили Москву підняти північні регіони в зовнішньополітичній ієрархії інтересів країни. Більшість енергетичних ресурсів, якими диспонує Росія, знаходиться на півночі. Тому перед нею постала необхідність модернізації енергетичної інфраструктури та реалізації проектів із транспортування енергоносіїв до Європи. В процесі виконання цих завдань зросло значення Арктики та Балтії. Це, своєю чергою, сформувало потребу активніше розвивати відносини зі Швецією та Норвегією. Проте, реалізувати це на практиці виявилось непросто, зважаючи на розбіжності в позиціях цих країн із російськими стосовно міжнародних питань політичного та безпекового плану.

Під час другої каденції В. Путіна можемо спостерігати загострення антизахідної риторики з російської сторони. Зокрема, це яскраво проявилось під час т.зв. «Мюнхенської промови» президента РФ, в якій він заявив, що його державу не влаштовує наявний порядок міжнародної системи та місце, які в цій системі відводять Росії<sup>18</sup>. Відзначимо, що відносини РФ з Норвегією та Швецією часто велися через призму стосунків Москви із Заходом. Через це росіяни застосували прагматичний підхід до реалізації північноєвропейського вектору, схожий до того, який свого часу використовував СРСР. Він полягав у розмежуванні практичних питань економічного та енергетичного напрямку, які були першочерговими для Росії та інколи взаємовигідними у процесі відносин зі скандинавами, із питаннями політичного та безпекового характеру, де позиції сторін найчастіше розходилися.

З 2008 р. активізація північноєвропейського вектору відбивається в зовнішньополітичних документах РФ. Підтвердженням цьому є формування окремої стратегії для діяльності в Арктиці, а також виокремленні відносин із країнами регіону та діяльності в регіональних організаціях як пріоритетних напрямків в Концепції зовнішньої політики 2008 р. В документі

<sup>15</sup> Интересы России на Севере Европы: в чем они? (2001) Совет по внешней и оборонной политике. Москва, с. 5

<sup>16</sup> O'Rourke, B. (2001), *EU: Stockholm Summit To Discuss Balkans, Farms; Host Putin*. Available at: <https://www.rferl.org/a/1096010.html> (07.03.2023).

<sup>17</sup> A Russian-Norwegian summit was held in Oslo. Available at: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/27689> (07.03.2023).

<sup>18</sup> Гурак, І., Цепенда, І. (2021), Нові тенденції у внутрішній та зовнішній політиці путінської Росії на початку XXI ст. (Частина 1). *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*, Т. 44. Чернівці, Чернівецький національний університет, с. 67.

взаємовигідні двосторонні відносини з Норвегією трактуються як важливий ресурс для просування інтересів Росії в міжнародних справах та сприяння інноваційності російської економіки. В цьому ж ключі згадується Фінляндія, в той час як про Швецію в документі не йдеться. Укладці Концепції акцентують на регіональній співпраці. Зазначається, що РФ розвиває поступову практичну взаємодію з країнами Північної Європи, включаючи реалізацію в рамках багатосторонніх структур спільних проектів зі співробітництва в Баренцевому/Євроарктичному регіоні та Арктиці в цілому<sup>19</sup>.

Північноєвропейському напрямку присвячуються також фрагменти у щорічних МЗС Росії під назвою «Зовнішньополітична та дипломатична діяльність Російської Федерації». Даний регіон в рамках цього типу документів починають згадувати у підсумках зовнішньополітичної діяльності за 2006 р.<sup>20</sup> Це збіглося в часі із активізацією політики «Північного виміру» ЄС, котру Москва розглядала як допоміжний інструмент для розвитку транспортно-логістичної складової, яка була необхідністю для збільшення торговельних потоків та експорту енергетичних ресурсів. Також у кожному з наступних оглядів російське МЗС акцентує увагу на тому, що країні допомагає розкрити потенціал регіональне співробітництво в рамках Арктичної Ради, Ради Баренцевого/Євроарктичного регіону, Ради країн Балтійського моря.

Значну увагу автори щорічних оглядів приділяють двостороннім відносинам із північноєвропейськими державами. Так, найбільш продуктивними росіяни вважають відносини із Фінляндією. На другому місці знаходиться Норвегія, взаємини з якою контрастують в позитивному сенсі у порівнянні із російсько-шведськими відносинами. До прикладу, в документі за 2006 р, автори в частині норвезького напрямку виокремлюють домовленості щодо участі норвезької компанії «СтатойлГідро» в освоєнні Штокманівського газоконденсатного родовища, вирішення практичних питань в сфері риболовлі, підписання угоди щодо розподілу морських володінь в районі Варангерфьорду, активізацію діалогу щодо російської присутності на Шпіцбергені. На противагу шведській напрям згадують лише одним реченням в негативному для росіян контексті чеченської проблематики<sup>21</sup>.

Апогей погіршення відносин зі Швецією на політичному рівні припав на 2008 р. Тоді Росія вперше після мюнхенської промови Путіна на практиці продемонструвала ревізійні наміри. Агресія проти Грузії абсолютно негативно сприймалася як Швецією, так і Норвегією. Проте реакція зі Стокгольма на цю подію була значно гострішою, що привело до погіршення відносин між країнами. Причиною стала критика зі сторони шведського очільника МЗС К. Більдта. Він, зокрема, порівняв агресію РФ в Грузії із анексією Чехословаччини перед Другою світовою війною. Після цього шведський дипломат був оголошений персоною нон грата в Росії. Погіршення відносин на фоні заяв К. Більдта та решти політичних моментів збіглися в часі із короткочасною принциповою позицією шведів щодо російського енергетичного проекту «Північний потік»<sup>22</sup>. Однак, наголосимо, що кризові явища у відносинах зі Швецією на політичному рівні для росіян не було чимось екстраординарним. Критика скандинавів на адресу Москви стосовно недемократичного шляху внутрішньополітичного розвитку держави була звичною справою в процесі російсько-шведських відносин. Але, нагадаємо, що РФ у відносинах зі скандинавськими країнами розмежувала прагматичні та першочергові для неї питання економічного та енергетичного характеру із політичними та безпековими складовими відносин. Російське керівництво на чолі із В. Путіним не вважало за потрібне підлаштовуватись під бачення північноєвропейських держав щодо ряду політичних аспектів. В результаті, агресія щодо Грузії не погіршила економічні та енергетичні перспективи для Росії ні на норвезькому, ні на шведському напрямку.

<sup>19</sup> Концепция внешней политики Российской Федерации. Available at: <http://kremlin.ru/acts/785> (07.03. 2023).

<sup>20</sup> Внешнеполитическая и дипломатическая деятельность Российской Федерации в 2006 году. Обзор МИД России. (2007), *Министерство иностранных дел Российской Федерации. Департамент информации и печати*. Москва, с. 53.

<sup>21</sup> Росія засуджувала дозвіл на функціонування інтернет-видання «Кавказ-центр» зі шведської території, а також небажання Швеції видавати осіб, котрих РФ вважала чеченськими терористами.

<sup>22</sup> Проведення першої гілки газопроводу «Північний потік» затримувалось у зв'язку із позицією деяких країн (серед яких і Швеція), котрі обґрунтовували свої побоювання загрозами екологічного характеру.

<sup>23</sup> Raguzina, G. (2007), Nord Stream gas pipeline a danger for the Baltic ecology. Available at: <https://bellona.org/news/fossil-fuels/gas/2007-05-nord-stream-gas-pipeline-a-danger-for-the-baltic-ecology> (09.03.2023).

Наступні роки знаменували кілька вагомих успіхів РФ на скандинавському векторі. Одним з них стала поступка Швеції щодо «Північного потоку». Стокгольм дав «зелене світло» на прокладання газопроводу через свою акваторію в процесі саміту ЄС-Росія, який відбувся в північноєвропейській державі. Там, зокрема, відбулася зустріч російського президента Д. Медведєва та шведського прем'єра Ф. Рейнфельда, під час якої російська сторона акцентувала увагу саме на енергетичному факторі. Поступка Стокгольму давала приводи говорити про покращення відносин двох країн. Незважаючи на те, що шведи продовжували періодично критикувати РФ через недотримання прав людини, зменшення рівня демократичних свобод і т.п., росіянам вдалося досягти на той час основної мети у відносинах зі Швецією. Тобто, нівелювати політичну складову (недемократичність внутрішньополітичного розвитку, агресію в Грузії), яка певною мірою могла впливати на позицію скандинавів стосовно енергетичних проєктів РФ.

У свою чергу, Норвегія була менш проблематичним для Росії партнером в сенсі політичного аспекту відносин. В Осло не так гостро критикували РФ за вторгнення в Грузію, не так часто вказували російській стороні на проблеми з дотриманням демократичних прав та свобод. Крім цього, Норвегія не опонувала Росії в міжнародних питаннях, котрі були важливими для росіян з точки зору їх інтересів на пострадянському просторі. Наприклад, скандинави на Бухарестському саміті НАТО в квітні 2008 р. не підтримала надання Україні Плану дій щодо членства. Натомість, російсько-норвезькі відносини ґрунтувалися на прагматичності, котра впливала із об'єктивних геополітичних причин. Країни мають невеликий спільний кордон, а також є близькими регіональними сусідами, що робить їхню співпрацю в північних широтах безальтернативною умовою співіснування, користування водними просторами та природними ресурсами тих широт<sup>24</sup>.

Відповідно, в цьому аспекті Москві вдалося досягти успішного результату. У вересні 2010 р. сторонами було підписано Договір про розмежування морських просторів і співпрацю в Баренцевому морі та Північному Льодовитому океані<sup>25</sup>. Підписавши цей Договір, Росія досягала двох цілей. Першою, основною була економіко-енергетична ціль. В умовах танення льодового покриву, на Баренцевому морі відкривалися перспективи активізації різного роду діяльності: транспортно-логістичних операцій, розширення площі для риболовлі, та, найголовніше, доступ до нових запасів енергетичних ресурсів. Договір від 2010 р. давав старт для проведення цих видів діяльності, а також визначав правила та межі їх проведення. Друга ціль, яку досягала Росія, було створення міжнародного іміджу арктичної держави, котра нібито слідує міжнародному праву, договорам та є міжнародним (регіональним) актором, з яким можна мати справу. Отож, Арктика набуває рис основної складової норвезького напрямку зовнішньої політики РФ.

Пізніше відбулося виокремлення арктичного напрямку в політиці РФ. Зокрема, 18 вересня 2008 р. Д. Медведєв підписав документ під назвою «Основи державної політики Російської Федерації в Арктиці на період до 2020 року та подальшу перспективу», який став першим подібного роду стратегічним документом щодо регіону<sup>26</sup>. Таким чином, створювалися передумови для того, що арктичний напрям з його ресурсним та логістичним потенціалами став більш пріоритетними для РФ у порівнянні із двосторонніми відносинами із країнами північноєвропейського регіону, зокрема зі Швецією та Норвегією.

Між відносинами зі Швецією та Норвегією, знову ж таки через арктичний фактор, превалювали саме відносини з останньою. ґрунтуючись на щорічних зовнішньополітичних оглядах МЗС РФ за період 2010-2013 рр., можемо виокремити основні аспекти двосторонніх відносин, які Росія визначила як першочергові для кожної з країн. Так, щодо Норвегії, росіяни наголошували на важливості договору про розмежування володінь в Баренцевому морі, який набрав чинності 7 липня 2011 р. У зв'язку з цим, автори пишуть про укріплення фундаменту стратегічного партнерства у сфері енергетики та тісної співпрацю в області риболовлі. В той же час, росіяни актуалізують проблематику Шпіцбергена у відносинах із Норвегією. А саме посилення своєї

<sup>24</sup> Цветков, О., Сабор, І. (2009), Королівство Норвегія в сучасних міжнародних відносинах та у співпраці з Україною. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*, Вип. 15, с. 119.

<sup>25</sup> Treaty between the Kingdom of Norway and the Russian Federation concerning Maritime Delimitation and Cooperation in the Barents Sea and the Arctic Ocean. Available at: <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/NOR-RUS2010.PDF> (09.03.2023).

<sup>26</sup> Основи государственной политики Российской Федерации в Арктике на период до 2020 года и дальнейшую перспективу. Available at: <http://static.government.ru/media/files/A4qP6brLNJ175I4U0K46x4SsKRHGfUO.pdf> (09.03.2023).



присутності на архіпелазі з можливістю її розширення у майбутньому<sup>27</sup>. Вищезазначені аспекти в той період підтримували політичний діалог сторін в активному темпі, що не можна сказати про відносини зі Швецією.

Згідно зовнішньополітичних оглядів МЗС РФ, основу взаємин зі шведами становили економічні контакти та промоція російського ринку для шведських інвестицій. Економічна сфера була фактично єдиним дієвим та позитивним рушієм у шведсько-російських відносинах. Торгівельні та інвестиційні питання були на порядку денному обговорень під час візиту В. Путіна як прем'єр-міністра РФ до Стокгольму в квітні 2011 р.<sup>28</sup>. Натомість політичний діалог, навіть після позитивного рішення Швеції щодо Північного потоку, не був успішним для РФ. Москва не демонструвала кроків до демократизації, розширення прав та свобод, побудови громадянського суспільства. Проблематика Абхазії та Південної Осетії, яка виникла після грузинсько-російської війни, негативним чином відбивалася на міжнародному іміджі РФ. З іншого боку, запити росіян щодо зміни позиції Швеції стосовно чеченської проблематики також не мали прогресу. Таким чином, політичний діалог цього періоду характеризувався стагнацією, а загальний стан двосторонніх відносин погравлювався лише завдяки торговельно-економічним чинникам.

Превалювання регіональної політики в Арктиці та Балтії над двосторонніми відносинами зі скандинавськими країнами підтверджує Концепція зовнішньої політики Російської Федерації від 2013 р. В ній, на відміну від попередньої Концепції від 2008 р., ні Норвегія, ні Швеція окремо не згадуються. Натомість, в пункті 65 йдеться про наступне: «Росія розвиває поступову практичну взаємодію з країнами Північної Європи, включаючи реалізацію в рамках багатосторонніх структур спільних проектів співробітництва в Баренцевому / Євроарктичному регіоні та Арктиці в цілому, враховуючи при цьому інтереси корінних народів. Важливу роль відіграє участь Росії у взаємодії в рамках Ради країн Балтійського моря. Росія виступає за подальше розкриття проектного потенціалу «Північного виміру» та його партнерств як платформи регіональної взаємодії на півночі Європи». Акцент на регіональному вимірі північноєвропейського вектору отримав продовження у пункті 73 Концепції: «Росія проводить ініціативну та конструктивну лінію, спрямовану на зміцнення різноформатної міжнародної співпраці в Арктиці. Послідовно реалізуючи національні інтереси, Росія виходить із достатності наявної міжнародної договірно-правової бази для успішного врегулювання всіх питань, що виникають у регіоні шляхом переговорів, включаючи питання встановлення зовнішніх кордонів континентального шельфу в Північному Льодовитому океані.(...) Істотне значення для розвитку регіону має використання Північного морського шляху як національної транспортної комунікації Росії в Арктиці, відкритої для міжнародного судноплавства на взаємовигідній основі»<sup>29</sup>.

Виведення регіонального виміру північноєвропейського вектору політики на першочергові ролі у порівнянні із двосторонніми відносинами відбувалося як в торговельно-економічному, так і у військовому плані. Демонструючи претензії на підвищення свого міжнародного статусу та протиставляючи себе Заходу (НАТО), російське керівництво вважало за необхідне взятися за мілітаризацію північних регіонів. Такі кроки російська сторона пояснювала контрзаходами у відповідь на діяльність НАТО, яка, за версією росіян, була направлена на збільшення присутності Альянсу в регіоні, зближення натівських сил із кордонами РФ, та, потенційно, створення плацдарму для майбутньої боротьби за ресурси в регіоні.

Серед чинників, які в Москві трактували як причини для мілітаризації регіону були військові навчання НАТО на території Норвегії та в регіоні, використання Альянсом норвезьких полігонів, функціонування американських радіолокаційних станцій на території Норвегії, зближення позаблокових країн регіону (зокрема Швеції) з НАТО. Особливо на цьому почали наголошувати з 2008 р., після загострення відносин між РФ та НАТО у зв'язку із можливістю надання ПДЧ для України та Грузії. Тоді російська сторона стала частіше акцентувати увагу на

<sup>27</sup> Внешнеполитическая и дипломатическая деятельность Российской Федерации в 2011 году. Обзор МИД России (2012), Министерство иностранных дел Российской Федерации. Департамент информации и печати. Москва, с. 93.

<sup>28</sup> Prime Minister Vladimir Putin holds talks with Prime Minister of Sweden Fredrik Reinfeldt. Available at: <http://archive.premier.gov.ru/eng/events/news/15022/> (10.03.2023).

<sup>29</sup> Концепция внешней политики Российской Федерации. Утверждена Президентом Российской Федерации В.В.Путиным 12 февраля 2013 г. Available at: [http://www.mid.ru/brp\\_4.nsf/0/6D84DDEDEDDBF7DA644257B160051BF7F](http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/6D84DDEDEDDBF7DA644257B160051BF7F) (10.03.2023).

тому, що навчання НАТО в північних регіонах є одними з наймасштабніших в діяльності Альянсу та проводяться занадто часто. Беручи до уваги слабкі показники військового потенціалу РФ в регіоні станом на кінець 2000-х рр. у порівнянні із можливостями НАТО, одним з основних завдань на цьому напрямку стало відновлення колишніх позицій в регіоні. Відповідно, такий стан справ диктував подальшу другорядність двосторонніх відносин зі Швецією та Норвегією в рамках реалізації північноєвропейського вектору. Двосторонній формат відносин на норвезькому напрямку продовжував бути активним в основному в контексті вирішення проблем регіонального та енергетичного характеру, а також частково в рамках діяльності регіональних організацій. На шведському напрямку продовжував домінувати торговельно-економічний фактор співпраці без вагомих успішних ознак активізації політичного діалогу.

Подальша ревізійністська політика РФ на міжнародній арені привела до погіршення двосторонніх відносин зі скандинавськими країнами. Анексія Криму та військові дії Росії на сході України в 2014 р. значним чином нівелювали позитивні чинники двосторонньої співпраці з державами Північної Європи.

**Висновки.** Після розпаду СРСР Російська Федерація як новий суб'єкт міжнародних відносин входить в процес налаштування своєї зовнішньополітичної діяльності, який, серед іншого, передбачав виокремлення пріоритетних напрямків. Північноєвропейські держави (Швеція та Норвегія), попри їхню регіональну близькість, довгий час були на другорядних ролях в російській зовнішній політиці. Причинами такого стану речей були зосередженість Москви на пострадянському напрямку, внутрішньополітичні проблеми та економічні труднощі. Перспективним для розвитку північноєвропейського напрямку могло стати закріплення при владі в РФ «прозахідних» політичних еліт, які, зокрема, представляв очільник МЗС А. Козирев. Однак подальший хід внутрішньополітичного розвитку Росії та її зовнішньополітичні кроки, котрі ґрунтувалися на протиставленні себе західним державам, визначили проблематичні напрямки у відносинах із скандинавськими країнами. Йдеться про натівський фактор, російську політику щодо прав людини та свободи слова, а також російський ревізійнізм, котрий поступово набирає оберти.

В другій половині 1990-х рр. було оформлено фундамент договірно-правової бази у норвезько-російських та шведсько-російських відносинах. Норвезький напрям, виходячи з геополітичних причини, був більше цікавим Росії, аніж шведський, а тому й більш ґрунтовним в сенсі реалізації північноєвропейського вектору. Політика щодо Стокгольму обмежувалася економічним фактором, а саме збільшенням торговельного обороту та залученням інвестицій.

Активізація північноєвропейського вектору припадає на середину 2000-х рр. Вона збігається в часі із зростанням ваги енергетичного фактору та цін на енергоносії. Скандинавська опція використовується Москвою як допоміжний інструмент з метою інтеграції в європейські та світові структури та формування транспортних шляхів для експорту російських енергоресурсів. Російська агресія в Грузії в 2008 р. викликала короткотривале погіршення відносин в політичній площині між країнами. Особливо це стосується шведського напрямку. Однак період 2010-2013 рр. все ж відзначався успішними кроками Москви в політиці щодо скандинавських країн із акцентом на регіональний вимір, котрий моментами переважав формат двосторонніх відносин.

#### Список джерел

1. Богатуров, А. (2007), Три покоління внешнеполитических доктрин России. *Международные процессы*, Т. 5, № 1, с. 54-69.
2. Внешнеполитическая и дипломатическая деятельность Российской Федерации в 2006 году. Обзор МИД России. (2007), *Министерство иностранных дел Российской Федерации. Департамент информации и печати*. Москва, 84 с.
3. Внешнеполитическая и дипломатическая деятельность Российской Федерации в 2011 году. Обзор МИД России. (2012), *Министерство иностранных дел Российской Федерации. Департамент информации и печати*. Москва, 177 с.
4. Гладиш, М. (2019), Еволюція безпекової парадигми Скандинавських держав протягом ХХ століття. *Вісник Львівського університету. Серія Міжнародні відносини*, №. 46, с. 27-36.
5. Гурак, І., Цепенда, І. (2021), Нові тенденції у внутрішній та зовнішній політиці путінської Росії на початку ХХІ ст. (Частина 1). *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей*, т. 44. Чернівці, Чернівецький національний університет, с. 64-77.

6. Дерябина, Ю., Антюшина, Н. (2008), *Северная Европа. Регион нового развития*. Москва, Издательство «Весь Мир», 512 с.
7. Зарубежное турне Черномырдина. Available at: <https://www.kommersant.ru/doc/132244> (05.03.2023).
8. Интересы России на Севере Европы: в чем они? (2001) *Совет по внешней и оборонной политике*, Москва, 21 с.
9. Итоги визита Ельцина в Норвегию. Available at: <https://www.kommersant.ru/doc/129614> (05.03.2023).
10. Кондратенко, О. (2017), *Геостратегічний вимір зовнішньої політики Російської Федерації*. Київ, ВПЦ «Київський університет», 607 с.
11. Концепция внешней политики Российской Федерации. Available at: <http://kremlin.ru/acts/785> (07.03.2023).
12. Концепция внешней политики Российской Федерации. Утверждена Президентом Российской Федерации В.В.Путиным 12 февраля 2013 г. Available at: [http://www.mid.ru/brp\\_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F](http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F) (10.03.2023).
13. Никонов, В. (2003), *Россия в поисках места в мире XXI века. Десять лет внешней политики России*. Москва, с. 32-37
14. Основы государственной политики Российской Федерации в Арктике на период до 2020 года и дальнейшую перспективу. Available at: <http://static.government.ru/media/files/A4qP6brL NJ175I40U0K46x4SsKRHGfUO.pdf> (09.03.2023).
15. Подворна, О. (2016), *Політика Королівства Норвегії щодо регіону Арктики у XXI столітті: специфіка зовнішнього виміру*. *Вісник Дніпропетровського університету*, № 6, с. 77-90.
16. Пугачова, Д. (2017), *Специфіка взаємодії країн Скандинавії у сфері зовнішньої політики: безпековий вимір*. *Електронний науковий журнал S.P.A.C.E (Society, Politics, Administration in Central Europe)*, № 2, с. 89-93.
17. Цветков, О., Сабор, І. (2009), *Королівство Норвегія в сучасних міжнародних відносинах та у співпраці з Україною*. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*, Вип. 15, с. 116-125.
18. A Russian-Norwegian summit was held in Oslo. Available at: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/27689> (07.03.2023).
19. Graeger, N., Leira, H. (2005), *Norwegian Strategic Culture after World War II: From a Local to a Global Perspective*. *Cooperation and Conflict*, vol. 40. № 1, p. 45-66.
20. Jensen, L., Skedsmo, P. (2010), *Approaching the North: Norwegian and Russian foreign policy discourses on the European Arctic*. *Polar Research*, vol. 29. № 3, p. 439-450.
21. Oldberg, I. (2011), *Russia's «northern» foreign policy. What is the long-term strategy of Russia in the Baltic sea and Arctic regions?* *Cicero Foundation Great Debate Paper*, №11/03, Stockholm, Research Associate Swedish Institute of International Affairs, 8 p.
22. O'Rourke, B. (2001), *EU: Stockholm Summit To Discuss Balkans, Farms; Host Putin*. Available at: <https://www.rferl.org/a/1096010.html> (07.03.2023).
23. Prime Minister Vladimir Putin holds talks with Prime Minister of Sweden Fredrik Reinfeldt. Available at: <http://archive.premier.gov.ru/eng/events/news/15022/> (10.03.2023).
24. Raguzina, G. (2007), *Nord Stream gas pipeline a danger for the Baltic ecology*. Available at: <https://bellona.org/news/fossil-fuels/gas/2007-05-nord-stream-gas-pipeline-a-danger-for-the-baltic-ecology> (09.03.2023).
25. Treaty between the Kingdom of Norway and the Russian Federation concerning Maritime Delimitation and Cooperation in the Barents Sea and the Arctic Ocean. Available at: <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/NOR-RUS2010.PDF> (09.03.2023).

## References

1. Bogaturov, A. (2007), *Tri pokoleniya vneshnepoliticheskikh doktrin Rossii. Mezhdunarodnyie protsessy*, t. 5, № 1, s. 54-69.
2. *Vneshnepoliticheskaya i diplomaticheskaya deyatelnost Rossiiskoi Federatsii v 2006 godu*. *Obzor MID Rossii*. (2007), *Ministerstvo inostrannikh del Rossiiskoi Federatsii*. Departament informatsii i pechati. Moskva, 84 s.

3. Vneshnepoliticheskaya i diplomaticheskaya deyatelnost Rossiiskoi Federatsii v 2011 godu. Obzor MID Rossii. (2012), Ministerstvo inostrannikh del Rossiiskoi Federatsii. Departament informatsii i pechati. Moskva, 177 s.
4. Hladysh, M. (2019), Evoliutsiia bezpekovoï paradyhmy Skandinavskykh derzhav protiahom XXI stolittia. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii Mizhnarodni vidnosyny*, № 46, с. 27-36.
5. Hurak, I., Tsependa, I. (2021), Novi tendentsii u vnutrishnii ta zovnishnii politytsi putinskoï Rosii na pochatku XXI st. (Chastyna 1). *Istoryko-politychni problemy suchasnoho svitu: Zbirnyk naukovykh statei*, t. 44. Chernivtsi, Chernivetskyi natsionalnyi universytet, s. 64-77.
6. Deriabyina, Yu., Antiushyna, N. (2008), *Severnaia Evropa. Rehyon novoho razvytyia*. Moskva, Yzdatelstvo «Ves Myr», 512 s.
7. Zarubezhnoe turne Chernomirdina. Available at: <https://www.kommersant.ru/doc/132244> (accessed: 05.03.2023).
8. Interesi Rossii na Severe Yevropi: v chem oni? (2001) Sovet po vneshnei i oboronnoi politike, Moskva, 21 s.
9. Ytohy vyzyta Eltsyna v Norvehyiu. Available at: <https://www.kommersant.ru/doc/129614> (accessed: 05.03.2023).
10. Kondratenko, O. (2017), *Heostrategichnyi vymir zovnishnoi polityky Rosiiskoi Federatsii*. Kyiv, VPTs «Kyivskiy universytet», 607 s.
11. Kontseptsiya vneshnei polityki Rossiiskoi Federatsii. Available at: <http://kremlin.ru/acts/785> (accessed: 07.03.2023).
12. Kontseptsiya vneshnei polityki Rossiiskoi Federatsii. Utverzhdena Prezidentom Rossiiskoi Federatsii V.V.Putinim 12 fevralya 2013 g. Available at: [http://www.mid.ru/brp\\_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F](http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F) (accessed: 10.03.2023).
13. Nykonov, V. (2003), Rossyia v poyskakh mesta v myre XXI veka. Desiat let vneshnei polityky Rossii. Moskva, s. 32-37.
14. Osnovi gosudarstvennoi polityki Rossiiskoi Federatsii v Arktike na period do 2020 goda i dalneishuyu perspektivu. Available at: <http://static.government.ru/media/files/A4qP6brLJN175I40U0K46x4SsKRHGfUO.pdf> (accessed: 09.03.2023).
15. Podvorna, O. (2016), Polityka Korolivstva Norvehii shchodo rehionu Arktiky u XXI stolitti: spetsyfyka zovnishnoho vymiru. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu*, № 6, s. 77-90.
16. Puhachova, D. (2017), Spetsyfyka vzaïmodii krain Skandinavii u sferi zovnishnoi polityky: bezpekovyï vymir. *Elektronnyi naukovyi zhurnal S.P.A.C.E (Society, Politics, Administration in Central Europe)*, № 2, s. 89-93.
17. Tsvietkov, O., Sabor, I. (2009), Korolivstvo Norvehiia v suchasnykh mizhnarodnykh vidnosynakh ta u spivpratsi z Ukrainoiu. *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*, vyp. 15, s. 116-125.
18. A Russian-Norwegian summit was held in Oslo. Available at: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/27689> (accessed: 07.03.2023).
19. Graeger, N., Leira, H. (2005), Norwegian Strategic Culture after World War II: From a Local to a Global Perspective. *Cooperation and Conflict*, vol. 40. № 1, p. 45-66.
20. Jensen, L., Skedsmo, P. (2010), Approaching the North: Norwegian and Russian foreign policy discourses on the European Arctic. *Polar Research*, vol. 29. № 3, p. 439-450.
21. Oldberg, I. (2011), *Russia's «northern» foreign policy. What is the long-term strategy of Russia in the Baltic sea and Arctic regions? Cicero Foundation Great Debate Paper*, №11/03, Stockholm, Research Associate Swedish Institute of International Affairs, 8 p.
22. O'Rourke, B. (2001), EU: Stockholm Summit To Discuss Balkans, Farms; Host Putin. Available at: <https://www.rferl.org/a/1096010.html> (accessed: 07.03.2023).
23. Prime Minister Vladimir Putin holds talks with Prime Minister of Sweden Fredrik Reinfeldt. Available at: <http://archive.premier.gov.ru/eng/events/news/15022/> (accessed: 10.03.2023).
24. Raguzina, G. (2007), Nord Stream gas pipeline a danger for the Baltic ecology. *Bellona*. Available at: <https://bellona.org/news/fossil-fuels/gas/2007-05-nord-stream-gas-pipeline-a-danger-for-the-baltic-ecology> (accessed: 09.03.2023).
25. Treaty between the Kingdom of Norway and the Russian Federation concerning Maritime Delimitation and Cooperation in the Barents Sea and the Arctic Ocean. Available at: <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/NOR-RUS2010.PDF> (accessed: 09.03.2023).